

DE BISAMRAT NADERT ONZE GRENS

DOOR

N. VAN POETEREN

Reeds verscheidene jaren volgen wij de gegevens, die gepubliceerd worden over de verbreiding van de bisamrat in Duitschland met groote belangstelling, omdat deze knager en woeler in ons land een zeer ongaarne geziene gast zou zijn. Tot nu toe konden wij dit doen met belangstelling, omdat de afstand tusschen de grens van het verspreidingsgebied en de grenzen van ons land zoo groot was, dat van een rechtstreeksch gevaar voor ons geen sprake was. Die belangstelling is bij ons, die door onzen werkring zoo rechtstreeks met de consequenties, welke aan de aanwezigheid van bisamratten onmiddellijk verbonden zijn, te maken hebben, steeds gemengd geweest met eenige vrees, doordat deze consequenties van ernstigen aard zijn. Die vrees was echter tot nu toe niet groot, in verband met den grooten afstand, die ons land nog van het verspreidingsgebied scheidde, maar werd toch steeds gevoed door de praktisch volkomen zekerheid, dat wij te eeniger tijd de bisamrat in ons land zouden zien verschijnen. Want het is beslist onmogelijk, dit dier binnen de grenzen van zijn verspreidingsgebied te houden, zoolang dit niet het geheele laagvlaktegebied van Noordwest- en West-Europa omvat.

Met ernst en vasthoudendheid heeft men in Duitschland beproefd, de grens van het verspreidingsgebied van de bisamrat te handhaven en wij kunnen niet genoeg dankbaar zijn voor al het werk, dat hiervoor gedaan is. Want ongetwijfeld heeft het zeer remmend gewerkt op de verspreiding van den gevreesden knager en eenige jaren heeft het werkelijk geleken, alsof die vertraging zoo groot was, dat zij praktisch met stilstand overeenkwam. Zeer zeker is de verspreiding van de bisamrat in Duitschland, na de stormachtige invasie vanuit het voormalige Bohemen, die noopte tot krachtige maatregelen van verweer en het zich inwerken in de techniek van het vangen van de ratten, een aantal jaren langzaam gegaan en kregen wij eenigszins den indruk dat het wellicht mogelijk zou zijn, dat een zekere evenwichtstoestand bereikt zou zijn, voordat er nog sprake van was, dat het gevaar zich tot onze grens zou hebben uitgebreid. In elk geval leek de toename van het besmette gebied aldaar heel anders dan

in Engeland, waar de bisamrat zich in weinige jaren over een zeer groot gebied verbreid heeft.

Vanwege den Plantenziektenkundigen Dienst zijn tot nu toe twee berichten gepubliceerd over de bisamrat, nl in Febr. 1928 en Juli 1929. Aanleiding tot het eerste was een alarmeerend bericht in de bladen over groote schade, die door bisamratten zou zijn aangericht in de Rijnstreek, wat echter bij onderzoek niet juist bleek te zijn. In 1929 kon medegedeeld worden, dat de toestand weinig gewijzigd was.

Dit is nu vijf jaar geleden. Wat het eigenlijke besmette gebied betreft, is de toestand nog niet ernstig gewijzigd, hoewel er wel degelijk uitbreiding is in het stroomgebied van de Elbe en in dat van de Main. In het eigenlijke Rijngebied waren nog geen ratten gevangen.

Toch zijn er belangrijke veranderingen, die ons den toestand minder optimistisch doen inzien. Deze zijn:

1e toenemende dichtheid van bezetting met ratten in het besmette gebied;

2e nieuwe, soms zeer ver vooruitgeschoven infecties;

3e toenemende schade.

De toenemende dichtheid van bezetting en de grootere schade wijzen er zeer duidelijk op, dat de bisamrat zich thans sterk uitbreidt in Duitschland. Een publicatie over den stand en de uitbreiding van de bisamrat in Duitschland door Erika von Winning, opgenomen in het Nachrichtenblatt für den Deutschen Pflanzenschutzdienst, Maart 1934, bevat daarover allerlei gegevens. Zoo werden in Beieren in het binnengedrongen gebied in 1931 op 214 plaatsen 1186 bisamratten gevangen; in 1932 op 242 plaatsen 1818 stuks. Zoowel het aantal ratten als het aantal plaatsen waar zij gevangen konden worden, nam dus toe. Dit geldt wel niet voor alle deelen van Duitschland (in Thüringen was de toestand gunstiger), maar over het algemeen is er toename en zelfs belangrijke toename.

Gebleken is, dat opgeruimde infecties weer gaarne bewoond worden.

De afweerdienst heeft de vermeerdering niet kunnen tegenhouden en de „Sperrlinie” kon in 1932 niet gehandhaafd worden, d.w.z. alle nieuwe besmettingen konden niet worden opgeruimd. Er heeft dus thans voortdurend uitbreiding van het besmette gebied plaats en dit is voor ons zeer belangrijk.

Voor al geldt dit voor de nieuwe, van het besmettingsgebied ver afgelegen infecties. Deze zijn m.i. een duidelijke aanwijzing, dat de besmetting zich thans snel verplaatst.

Zoo is er in 1931 een bisamrat gevangen bij Stirpe-Ölingen,

kreis Wittlage. Deze plaats is slechts weinig ten Oosten van Os-nabrück gelegen en slechts op 93 km afstand van de Nederlandse grens. Ook zijn er besmettingen waargenomen zeer dicht bij en iets verder of ten Zuidoosten van Hamburg (zie fig. 1).

Deze nieuwe vindplaatsen moeten wij voor ons land als ver-ontrustend beschouwen. Vooreerst is het een zeer ernstig ver-schijnsel, dat nieuwe infecties op zoo grooten afstand van het tot nu toe als besmet beschouwde gebied werden waargenomen. Het is mogelijk, dat zij geheel van toevalligen aard zijn, dat zij geheel op zichzelf staan en dat zij nog geheel uitgeroeid kunnen worden. Als dat alles het geval is, zouden zij geen eigenlijke uit-breiding van het besmette gebied in de richting van onze grens beteekenen. Ik meen ze echter wel als een bedreiging voor ons land te moeten opvatten, daar ik ze beschouw als het gevolg van algemeene toename van de bisamrat, welke mede veroorzaakt wordt door de vermindering van premies voor het vangen, die men noodgedwongen wegens geldgebrek heeft moeten toepassen. Het zou mij geenszins verwonderen, indien het aantal plaatsen, waar deze geïsoleerde infecties voorkomen, zal toenemen en dat daaruit zal blijken, dat het eigenlijke besmette gebied veel grooter is.

In elk geval moeten wij ons er rekenschap van geven dat de bisamrat kans gezien heeft, op slechts 93 km van onze grens zich te vertoonen en moeten wij ons er dus op voorbereiden, dat op een vooraf niet te bepalen oogenblik zal blijken, dat zij onze grens heeft overschreden. Het zal ongetwijfeld nuttig zijn, te zijner tijd de landelijke bevolking van het oostelijk deel van ons land op het verschijnen van de bisamrat voor te bereiden. Maar bij het vaststellen van de eerste besmetting(en) zal het toeval ongetwijfeld een groote rol spelen. Vrij zeker zal de besmetting van ons land een uitvloeisel zijn van de besmetting van het duit-sche gebied en dit wil zeggen, dat als het eenmaal zoo ver komt, wij aan een blijvend besmettingsgevaar vanuit het Oosten onder-worpen zullen zijn. Wij zullen dan wel genoodzaakt zijn een blij-vende organisatie voor het vangen van bisamratten te maken, die verband houdt met het toezicht op dijken en waterloopen, om die te beschermen tegen de gevaren, die het woelen van dit dier voor onze waterkeeringen oplevert.

Zoover is het op dit oogenblik nog niet, maar het gevaar schijnt nu zoo dicht genaderd te zijn, dat wij met meer dan bijzondere belangstelling van alle gegevens over de vindplaatsen van bisam-ratten moeten kennis nemen.

Ook in Frankrijk komt de bisamrat voor. Daar hebben uit-pelsdierfokkerijen ontsnapte (of losgelaten) dieren zich vastgezet

in de omgeving van Belfort en in het Departement Haut Rhin. Ik meende dat ook in de Maasvallei bisamratten waren waargenomen, maar daarvan heb ik geen bevestiging kunnen vinden. De aanwezigheid van de rat in het stroomgebied van de Maas zou het mogelijk maken, dat ons land van uit het Zuiden werd geïnfecteerd. Daarop is de kans thans echter nog uiterst gering.

De groote uitbreiding, die de bisamrat in Engeland en vooral in Schotland heeft verkregen levert voor ons land geen rechtstreeks gevaar op.

Ter voorlichting zij hier nog even een korte beschrijving van de bisamrat gegeven, die ik overgenomen heb uit het artikel over de bisamrat, dat door Prof. RITZEMA BOS in de 23e jaargang (1917) van dit Tijdschrift is gepubliceerd. Zie ook Plaat IX.

„Men kan haar a.h.w. beschouwen als eene zeer groote woelrat, echter met een langen staart en met breede achterpooten.

Het volwassen mannetje kan eene maximumlengte van 58 cm bereiken, waarvan de staart ongeveer de helft inneemt; de afmetingen van de meeste exemplaren echter zijn aanmerkelijk geringer, inzonderheid die van de wijfjes, welke — zooals bij ratten en muizen in het algemeen het geval is — kleiner zijn dan de mannetjes.

De kop is rondachtig, tamelijk kort en breed, de snuit dik, afgestompt, de bovenlip gespleten en aan den kant met lange snorharen bezet. De ooren zijn kort, behaard en bijkans geheel onder de pels verscholen; zij kunnen worden gesloten, als het dier onder water duikt. De oogen zijn klein.

De romp is stevig, gedrongen van vorm. De achterpooten zijn langer dan de voorpooten. De laatsten hebben vier teenen, terwijl de duim door een wrat vervangen is. De achterpooten hebben vijf teenen, die allen aan hunne basis door een kort zwemvliesje verbonden zijn; zij dragen vrij lange klauwen. De geheele buitenrand van de achtervoeten, van de teenen zoowel als van den middenvoet, is met lange, dicht bijeenstaande haren bezet, welke de oppervlakte van de achtervoeten breeder maken en meer dan de korte zwemvliesjes er toe bijdragen om ze voor het zwemmen geschikt te doen zijn.

Het hoofdorgaan voor het zwemmen echter is de staart, die van links naar rechts is samengedrukt en aan het uiteinde zelfs een vrij scherp bovenkant en onderkant heeft. Door den staart in 't water heen en weer te slaan, beweegt het dier zich zwemmen-de vooruit. Dit zwemorgaan wordt daarbij echter tevens slang-vormig heen en weer gebogen. De staart is met kleine schubbetjes bezet, tusschen welke korte, tamelijk ver van elkaar ingeplante haartjes staan. Behalve als hoofdorgaan voor 't zwemmen dient

hij nog als steunsel, wanneer het dier zich op de achterpooten verheft, om rond te kijken of wel een tak te bereiken waar het anders niet bij kan.

De zachte, glimmende vacht bestaat uit dicht aaneengesloten haren; de wolharen zijn buitengewoon teer, fijn en kort, de dekharen zijn dubbel zoo lang als deze en zeer glimmend. De bovenkant van de vacht is doorgaans bruin, soms geelachtig; de onderkant is grijs, soms meer of minder roodachtig getint; de staart is zwart, de zwemharen langs de teenen en den middelvoet zijn wit, de teenen roodachtig horenkleurig."

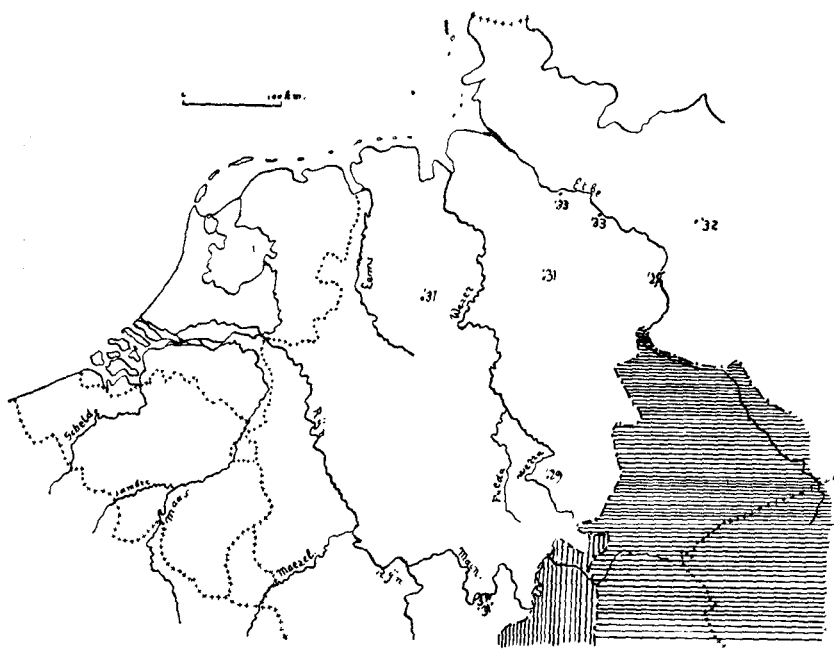

Fig. 1. Verspreide vindplaatsen van de bisamrat in Duitsland met jaartal. Het gearceerde gedeelte is nu reeds blijvend besmet.

Ten einde de herkenning van de bisamrat, als deze tot over onze grens doordringt, te vergemakkelijken, voeg ik hierbij de afbeelding van de rat, die reeds in den hierboven vermelden jaargang (1927) van dit Tijdschrift was opgenomen. Wellicht zullen wij van deze afbeelding nog weer gebruik moeten maken.

De levenswijze van het dier is in het bovenvermelde artikel van Prof. RITZEMA Bos uitvoerig beschreven. Ik acht het op dit oogenblik niet noodig deze te herhalen, maar het lijkt mij, in verband met het vaststellen van de aanwezigheid van de bisamrat wel van belang een afbeelding te geven van de woning,

zoals deze door deze rat vervaardigd wordt. Degene, die eenige aanwijzing vindt voor de aanwezigheid van een dergelijke woning gelieve daarvan onmiddellijk mededeeling te doen, opdat met zekerheid kan worden vastgesteld, of zij van een bisamrat is.

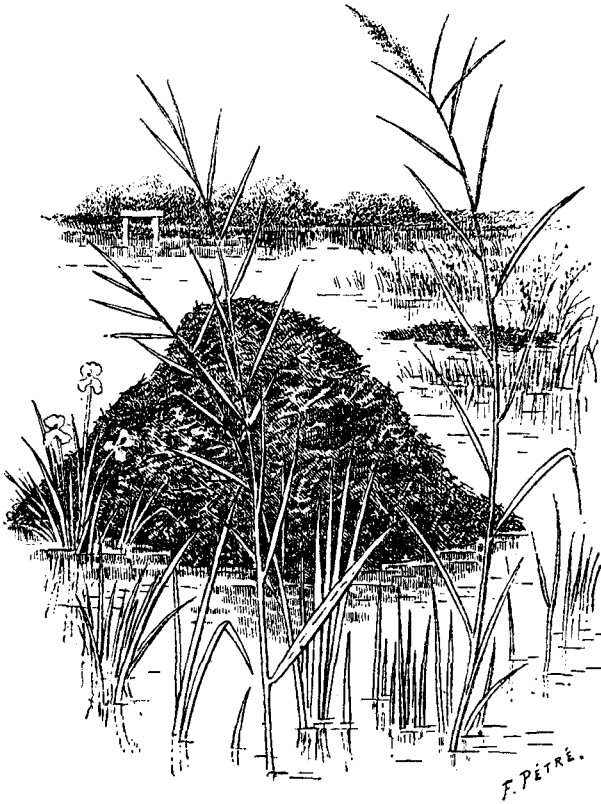

Fig. 2. Woning van de bisamrat (overgenomen uit: A Chapellier, Le rat musqué (Ondatra), Biologie et Lutte, Annales des Epiphyties 1933 No. 3.